

HYDRO ENERGI AS

0240 OSLO

Vår dato: 01.06.2023

Vår ref.: 202218762-6 Oppgis ved henvendelse

Deres ref.:

NVE vedtar å kalle inn Vigelandsfoss kraftverk i Otravassdraget til konsesjonsbehandling - Vennesla kommune i Agder

NVE vedtar at Vigelandsfoss kraftverk skal kalles inn til konsesjonsbehandling etter vannressursloven § 66 for å kunne sette vilkår av hensyn til vandringsmuligheter for fisk, og allmenne interesser. Vi ber Hydro Energi AS om å utarbeide en konsesjonssøknad etter vannressursloven § 8 innen åtte måneder fra dette vedtakets dato.

Bakgrunn

NVE har mottatt krav fra 7 kommuner langs Otra om å kalle inn Vigelandsfoss kraftverk til konsesjonsbehandling jf. brev til NVE av 12.9.2018, 12.2.2020 og 28.10.22. Innkallingskravet, som også omfatter Hunsfoss, Steinsfoss og Nomeland kraftverker, er sendt i forbindelse med krav om vilkårsrevisjon i Otra.

Vigelandsfoss kraftverk ligger i Vennesla kommune, ca. 16 km oppstrøms utløpet av Otra, med inntak i Østfossen. Kraftverket ble etablert i 1907, det har i dag 2 x 13,5 MW installert effekt og produserer 186 GWh/år. Vigelandsfoss er det nederste av flere store kraftverk i nedre Otra som utnytter reguleringene lengre opp i vassdraget. Nedre Otra er ellers et populært turområde, og et viktig laksevassdrag i Agder. Otra har også ål som pr i dag hovedsakelig forekommer nedenfor Vigelandsfoss, men observeres også lengre opp mot Byglandsfjord.

Vannressursloven § 66 gir i særlige tilfeller vassdragsmyndigheten hjemmel til å kalle inn eldre, konsesjonsløse anlegg til konsesjonsbehandling dersom dette anses nødvendig av miljøhensyn. Det gir mulighet til å sette vilkår for videre drift av anlegget og til å innføre gjeldende standardvilkår.

Hydro Energi AS har kommentert kravet om innkalling av Vigelandsfoss kraftverk i brev til NVE 30.4.2021.

NVE har vurdert innkalling av Vigelandsfoss parallelt med kravene om innkalling av Hunsfoss, Steinsfoss og Nomeland kraftverk (NVE 202218707), og konsesjonspliktavurdering av Nye Vigeland kraftverk (NVE 201606989). Innkallingskravet vurderes også i sammenheng med den

pågående vilkårsrevisjonen for reguleringskonsesjonene i Otra (NVE 201702382). NVE har vært på befaring i Otravassdraget i september og oktober 2022.

Kravet om innkalling

Kommunene mener at Vigelandsfoss og de andre kraftverkene må kalles inn for å sikre helthetlig forvaltning, slik at miljøforbedrende tiltak i hele vassdraget sees i sammenheng. De viser her til OEDs retningslinjer for vilkårsrevisjoner, hvor forholdet til konsesjonsløse kraftverk er omtalt.

Ifølge kommunene er omfanget av konsesjonsløse kraftverk i nedre Otra uten sidestykke, og de utgjør til sammen svært store naturinngrep i et sentralt og populært område. Kraftverkene med damanlegg har negativ påvirkning ved at de stenger vassdraget for fiskevandring, særlig for ål. Videre bidrar anleggene til akkumulering av løsmasser, tilslamming og begroing. Dette reduserer landskapsverdien og gir ulemper for allmennhetens bruk av vassdraget.

Kommunene mener det er behov for tiltak for fiskevandring, samt utbedring og tilrettelegging for adkomst, bading og fiske ved elva. I tillegg ønsker kommunene at det settes konsesjonsvilkår med hjemler til å pålegge avbøtende tiltak ved behov.

Videre viser kommunene til EUs vanddirektiv. Norske myndigheter har uttalt til ESA at innkalling etter vrl. § 66 er virkemiddelet for å følge opp regionale vannforvaltningsplaner der det mangler konsesjon og nødvendige hjemler. Dette tilsier, slik kommunene ser det, at terskelen for å kalle inn kraftverk til konsesjonsbehandling ikke kan være for høy.

Kravet om konsesjonsbehandling av kraftverkene i nedre Otra støttes av flere høringsparter i vilkårsrevisjonen. Statsforvalteren i Agder, Midt-Agder friluftsråd, Otra Laxefiskelag og FNF Agder har alle har spilt inn behov for tiltak i nedre Otra, deriblant vandringsløsninger for ål, i sine uttalelser.

Hydro sine kommentarer til varsel om innkalling

Hydro mener at problemstillingene i kommunenes krav om innkalling ikke utgjør et særlig tilfelle som oppfyller forutsetningene for innkalling i vrl. § 66.

Ifølge Hydro kan en del ål i dag vandre opp forbi Vigelandsfoss, og den kan vandre ned via åpne luker eller over flomterskel ved Vigelandsfoss. Videre viser de til at ålen hadde status som sårbar (VU) på rødlista i 2015. Laks i Otra har ikke passert Vigeland bruk siden industrien startet for 400 år siden.

Når det gjelder løsmasser viser Hydro til et pågående forprosjekt for å fjerne en terskel av løsmasser ved kraftverket. Her vurderer de blant annet tiltak for å senke undervannet og bedre gyteområder for laks. Hydro kjenner ikke til at krypsiv er et stort problem ved Vigelandsfoss kraftverk, men de bidrar i bekjempelse av krypsiv i hele Otravassdraget gjennom brukseierforeningen. Hydro ønsker å bidra i prosjekter for å bedre utfordringer i vassdraget, inkludert tilgjengelighet for allmenheten, fiskevandring og krypsiv. Tiltak må imidlertid utredes og kostnader vurderes opp mot nytte.

Hydro viser også til kommentarene fra Å Energi (tidl. Agder Energi) til kravet om innkalling av deres kraftverk i nedre Otra (Hunsfoss, Steinfoss og Nomeland, NVE ref. 202218707-6). Å Energi peker på at det er en omfattende og lite hensiktsmessig oppgave å sikre to-veis vandringsløsning for ål forbi alle kraftverkene nedstrøms Byglandsfjorden. Eventuelt må slike

tiltak først gjennomføres nederst i vassdraget. De bekrefter at krypsiv er et problem i Venneslafjorden, men her er det gjort tiltak gjennom krypsivfondet som kraftprodusentene bidrar til økonomisk. Ifølge Å Energi er forsuring, og ikke vannkraftutbygging, hovedgrunnen til at vannforekomstene i nedre Otra ikke har oppnådd miljømålet etter vanddirektivet.

NVEs merknader og vurdering

Ål og vandringstiltak

I Otra nedstrøms Vigelandsfoss kraftverk er det både villaks og ål, som begge er rødlistede arter med stor økologisk funksjonsverdi.

Mens Vigelandsfoss antas å være et naturlig vandringshinder for anadrom fisk, har ålen trolig vært utbredt i store deler av Otra før vannkraftutbyggingen, helt opp mot Hallandsfossen i Valle kommune, ifølge Statsforvalteren i Agder. Basert på tilgjengelige habitater og egnede oppvekstområder kan produksjonen av ål i Otra historisk ha vært betydelig, og langt større enn for laks.

I dag er Vigelandsfoss det første hinderet for ålens videre vandring i vassdraget. Noen individer kan observeres opp mot Byglandsfjorden, men ålen er i all hovedsak begrenset til strekningen mellom Vigelandsfoss og utløpet av Otra.

Ål har status som sterkt truet (EN) på norsk [rødliste for arter i 2021](#). Vandringshindre og vannkraftreguleringer regnes som en av flere sentrale årsaker til at den europeiske bestanden av ål er redusert med rundt 75 % de siste tre generasjoner. Det internasjonale havforskningsrådet anbefaler at alle menneskeskapt påvirkninger som kan redusere overlevelse og utvandring holdes så lav som mulig ([ICES 2020](#)).

Det er i dag mange kraftverk i Otra som hindrer ålens opprinnelige utbredelse. Etter NVEs vurdering kan likevel tiltak som åpner de aller nederste vandringshindrene, slik Statsforvalteren foreslår, forbedre forholdene betydelig for ålen. Tilgang til Venneslafjorden med tilløpselver, vil gi nye godt egnede oppvekstområder, og øke utbredelsesområdet fra ca. 117 km i dag til 277 km elvestrekning¹. Dette forutsetter at 2-veis vandringsmulighet forbi både Vigelandsfoss og Hunsfoss kraftverk er teknisk og økonomisk gjennomførbart, noe som i første omgang må utredes. Ettersom Vigelandsfoss er det nederste vandringshinderet er det naturlig å først utrede mulighetene her, slik også Å Energi gir uttrykk for i sin kommentar.

Basert på ålens status, antatt tidligere produksjonsvolum og potensialet for oppvekst- og leveområder i vassdraget, legger NVE til grunn at ålen i Otra kan ha stor til svært stor verdi, og at forholdene for ålen kan forbedres ved hjelp av tiltak.

Andre avbøtende tiltak

I innkallingskravet er det også nevnt ulemper ved kraftverket i form av tilslamming, løsmasser og begroingsproblematikk. Kommunene er også opptatt av at allmennheten skal kunne bruke området ved elva.

¹ estimert ut fra økt tilgjengelig areal fra 68 til 159 km² og dreneringstetthet 1,7 i NEVINA

NVE viser til at begroing og krypsivproblematikk er et sentralt tema i vilkårsrevisjonen, hvor vi blant annet vurderer videreføring av krypsivfondet. Vi viser også til Hydro sitt arbeid med fjerning av løsmasser ved Vigelandsfoss, som beskrevet i deres høringsuttalelse.

På befaring 18.10.2020 fikk NVE inntrykk av at områder rundt Vigelandsfoss benyttes til blant annet bading og fiskeing. Det kan imidlertid være sikkerhetsmessige årsaker til å begrense ferdsel enkelte steder ved kraftverket.

Helhetshensyn

Kommunene mener at konsesjonsløse kraftverk i Otra må kalles inn sammen med vilkårsrevisjonen av hensyn til helheten i vassdraget.

Helhetlig og nedbørfeltbasert vassdragsforvaltning er et viktig prinsipp, i tråd med både EUs vanndirektiv og OEDs retningslinjer for behandling av vilkårsrevisjoner. NVE kan imidlertid ikke se at det er avgjørende for vilkårsrevisjonen eller helhetlige vurderinger i vassdraget at alle kraftverkene kalles inn, men Vigelandsfoss prioriteres i denne omgang særlig av hensyn til fiskevandring.

Vigelandsfoss har blitt bygget ut over tid uten konsesjonsplikt. Planene om Nye Vigeland kraftverk innebærer en ytterligere utvidelse som NVE nå vurderer som konsesjonspliktig (jf. vedtak av i dag til Hydro om Nye Vigeland kraftverk). NVE mener at det er særlig hensiktsmessig å behandle søknad om konsesjon for Vigelandsfoss og Nye Vigeland kraftverk under ett. Dette vil sikre en helhetlig vurdering, og mulighet for å sette vilkår for hele anlegget, og ikke bare for en del av produksjonen. En felles konsesjonssøknad for begge kraftverkene kan også forenkle prosessen for tiltakshaver.

Miljømål i regional vannforvaltningsplan 2022 - 2027

Strekningen fra utløpet av Otra til Venneslafjorden består av tre vannforekomster, som alle har moderat økologisk tilstand i dag og miljømål god økologisk tilstand (GØT) i regional vannforvaltningsplan for Agder i perioden 2022- 2027. Vannforekomstene er påvirket av vannkraft i stor grad, i tillegg til påvirkning fra forsuring, industri, og forurensning.

Venneslafjorden har godkjent miljømål basert på tiltak i vannkraftsektoren, som her dreier seg om ålevandringstiltak (vedlegg 3 i departementets godkjenningsbrev). På vannforekomstene nedenfor Venneslafjorden er det registrert utredning av vandringsløsning for ål som tiltak.

Miljømålene er bindende, og foreslåtte tiltak skal vurderes etter sektorlovverket. Ettersom Vigelandsfoss er konsesjonsløst er det i dag ingen hjemler til å pålegge utredninger eller gjennomføring av tiltak. Dersom myndighetene skal kunne følge opp tiltaket i tråd med vannforvaltningsplanen, må i første omgang Vigelandsfoss kalles inn til konsesjonsbehandling.

Samlet vurdering og konklusjon

Vigelandsfoss kraftverk med tilhørende inntak og dam er et gammelt, konsesjonsløst vassdragsinngrep. For å kunne pålegge utredning og gjennomføring av vandringsløsninger for fisk, eller andre avbøtende miljøtiltak, så må anleggene eventuelt innkalles til konsesjonsbehandling etter vrl. § 66 tredje ledd.

Det kan bare gjøres hvis det foreligger «særlige tilfeller», som i forarbeidene til loven, ([se kap. 22.1.3](#)) er beskrevet som «sterke miljømessige hensyn». NVE oppfatter dette som at det skal foreligge tydelige indikasjoner på at man ved innkallingen i vesentlig grad kan forbedre forholdene for miljøverdier av stor (nasjonal) verdi.

Ut fra opplysningene som foreligger mener NVE at påvirkningene Vigelandsfoss kraftverk har på vassdraget, potensialet for miljøforbedringer knyttet til ål (EN), miljømål i vannforvaltningsplanen og helhetshensyn samlet sett må anses som et særlig tilfelle. Vi mener kraftverket må kalles inn for å gjennomføre en formell prosess med mål om å finne gode løsninger for miljøforholdene og allmenne interesser.

NVE vedtar at Hydro Energi AS sitt kraftverk Vigelandsfoss i Otravassdraget skal kalles inn til konsesjonsbehandling i samsvar med vannressursloven § 66. Søknad om konsesjon etter vannressursloven § 8 skal utformes med utgangspunkt i vurderinger i dette vedtaket, og sendes til NVE innen åtte måneder fra dette vedtakets dato.

Klage

Se eget vedlegg med orientering om rett til å klage på NVEs vedtak om innkalling av Vigelandsfoss kraftverk.

Videre saksgang

NVE ber om at Hydro Energi AS utarbeider en **konsesjonssøknad som sendes til NVE innen åtte måneder fra dette vedtakets dato**. Vi anbefaler å utarbeide én samlet søknad for Vigelandsfoss kraftverk og Nye Vigeland kraftverk. Søknaden skal sendes til NVE for kvalitetskontroll før den blir godkjent og sendt på høring til berørte parter. Dokumentet blir lagt ut til offentlig ettersyn lokalt og på internett, og det blir kunngjort i lokale aviser. Søknaden kan ta utgangspunkt i søknadsmalen for småkraftverk, men tilpasses etter behov. Tema som åpenbart ikke er relevante for denne saken kan utelates. Malen ligger på NVE sine hjemmesider ([Trinn 2 - Søknaden - NVE](#)).

Ved utarbeiding av søknaden skal det legges vekt på forholdene som fremgår av dette vedtaket. Hovedtema skal være hensyn til muligheter for to-veis vandringssløsning for ål mellom Vigelandsfoss og Venneslafjorden. Kostnader og forventet miljøeffekt ved avbøtende tiltak skal synliggjøres.

Andre konsesjonsløse kraftverk i Otra

NVE kaller ikke inn kraftverkene Hunsfoss, Steinsfoss og Nomeland til konsesjonsbehandling i denne omgang. Vi viser til våre vurderinger i brev av i dag til Å Energi (NVE Ref. 202218707-7).

Av kraftverkene som er vurdert for innkalling har Vigelandsfoss størst potensiale for forbedring av viktig miljøverdier. Dersom det blir nødvendig for å gjennomføre eventuelle vandringstiltak for ål, kan NVE gjøre en ny vurdering på et senere tidspunkt.

Nye Vigeland kraftverk

Hydro Energi planlegger å bygge et nytt kraftverk ved Vigelandsfoss, i tilknytning til eksisterende anlegg. Det nye kraftverket skal utnytte overløp som nå går forbi Vigelandsfoss, med en slukeevne på 50 m³/s, og utløp ca. 200 meter nedstrøms Vigelandsfoss kraftverk. NVE

har vurdert at Nye Vigeland kraftverk er konsesjonspliktig, jf. brev av i dag til Hydro Energi (NVE 201606989-15).

Med hilsen

Inga Nordberg
direktør

Carsten Stig Jensen
seksjonssjef

Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner.

Godkjent i henhold til NVE sine interne rutiner.

Mottakerliste:

HYDRO ENERGI AS

Kopimottakerliste:

VENNESLA KOMMUNE

Å ENERGI VANNKRAFT AS

Advokatfirmaet Lund & Co DA

Iveland kommune

STATSFORVALTEREN I AGDER

AGDER FYLKESKOMMUNE

Orientering om rett til å klage

Frist for å klage	<p>Fristen for å klage på vedtaket er 3 uker fra den dagen vedtaket kom frem til deg. Hvis vedtaket ikke har kommet frem til deg, starter fristen å løpe fra den dagen du fikk eller burde ha fått kjennskap til vedtaket.</p> <p>Det er tilstrekkelig at du postlegger klagen før fristen løper ut. Klagen kan ikke behandles dersom det har gått mer enn 1 år siden NVE fattet vedtaket</p>
Du kan få begrunnelsen for vedtaket	<p>Hvis du har fått et vedtak uten begrunnelse, kan du be NVE om å få en begrunnelse. Du må be om begrunnelsen før klagefristen løper ut.</p>
Hva skal med i klagen?	<p>Klagen bør være skriftlig. I klagen må du:</p> <ul style="list-style-type: none">• Skrive hvilket vedtak du klager på.• Skrive hvilket resultat du ønsker.• Opplyse om du klager innenfor fristen.• Undertegne klagen. Hvis du bruker en fullmektig, kan fullmektigen undertegne klagen. <p>I tillegg bør du begrunne klagen. Dette betyr at du bør forklare hvorfor du mener vedtaket er feil.</p>
Du kan få se dokumentene i saken	<p>Du har rett til å se dokumentene i saken, med mindre dokumentene er unntatt offentlighet. Du kan henvende deg til NVE for å få innsyn i saken.</p>
Vilkår for å gå til domstolene	<p>Hvis du mener vedtaket er ugyldig, kan du gå til søksmål. Du kan bare gå til søksmål dersom du har klaget på NVEs vedtak, og klagen er avgjort av OED som overordnet forvaltningsorgan. Du kan likevel gå til søksmål dersom det har gått 6 måneder siden du sendte klagen, og det ikke skyldes forsømmelse fra din side at klagen ikke er avgjort.</p>
Sakskostnader	<p>Dersom NVE eller OED endrer vedtaket til din fordel, kan du søke om å få dekket vesentlige og nødvendige kostnader. Du må søke om dette innen 3 uker etter at klagevedtaket kom frem til deg.</p>
Hvem kan klage på vedtaket?	<p>Hvis du er part i saken, kan du klage på vedtaket. Du kan også klage på vedtaket hvis du har rettslig klageinteresse i saken.</p>
Hvor skal du sende klagen?	<p>Du må adressere klagen til Olje- og energidepartementet (OED), men sende den til NVE. NVEs -epostadresse er nve@nve.no.</p> <p>NVE vurderer om vedtaket skal endres. Dersom NVE ikke endrer vedtaket, vil vi sende klagen til OED.</p>

Denne forklaringen er basert på forvaltningslovens regler i §§ 11, 18, 19, 24, 27 b, 28, 29, 31, 32 og 36.